

THURY ZOLTÁN'

DIÁKOK

novelláját színpadra alkalmazta

Turián György

SZEREPLŐK

KRÁNIC JÁNOS

16-17 éves, ipariskolai tanuló. Jól megtermett, kissé nehézkes-darabos, egyszerű fiú. Egyenes jellemű, komoly természetű, de ha szükséges, a viccet is érti. Ő jár túl a másik kettő eszén - de ezt a jelenet elején ne éreztesse. Öltözete kopottas, de nagyon rendes, tiszta.

BENE PÁL

16-17 éves, gimnazista. Vidéki "urigyerek", s ezt fitogtatja is. Szeret nagyozolni, kényeskedni - de ettől még egyáltalán nem gazember, hanem csak pózoló, akiből nagyon rendes ember is válhat. Kezdeményező. Öltözete kicsit gigerlis, - de megkopva, elég rendetlenül.

KARDOS ISTVÁN

16-17 éves, szintén gimnazista, s szintén vidéki fiú. A két fenti fiú közötti: hajlamos ő is a nagyozlásra, de ugyanakkor egyszerűbb, mint Bene. Inkább csak sodródik az eseményekkel, Bene hű követője. Öltözete szintén eléggé megkopott.

ERZSIKE

16-17 éves, helyes, egyszerű varrónő. Jószívű, vigkedélyű, kedveli a három fiút, de mivel már ő pénzkereső, kicsit a felnőtt biztonságával figyeli, s véleményezi őket. Nagyon egyszerű, de nagyon rendes, tiszta ruhában.

Játszódik a századforduló idején.

Helyszín: Budapest valamelyik külvárosában, albérleti szoba a századforduló környékén. Nyugodtan játszható körfüggönyben is, mert csak a butorok a lényegesek: bal közepen asztal, tele könyvekkel, három szék. Jobb hátul alacsony kredenc, rajta diáksapkák, bal hátul fogas, felöltőkkal. Ha nagyon nagy a szinpadunk, jobb oldalon két ágy (ha erre nincs hely, akkor mintha jobb hátul, a függönyjárás mögött lennének az ágyak.) Ha mód van rá, akkor egy felező függöny, a rivaldasisakkal párhuzamosan, a szinpad elejétől másfél méterre. Függöny szét, Erzsike kilép a felező függöny elé. (ha nincs, akkor a függöny elé).

ERZSIKE Csűrös Erzsike vagyok. Kitanultam a varrást. Igaz, nem sokat keresek, ezért özvegy édesanyám úgy határozott, hogy az utcai szobát kiadjuk diákoknak. Nálunk lakik Kránic János, aki ipariskolás, meg Bene Pali és Kardos István, akik gimnazisták. (Elmosolyodik) Kedves fiúk... Mindig kitalálnak valamit... (Kilép jobb portálba.)

(Előfüggöny, vagy a függöny szétmegy.)

(A három fiú az asztalnál ül, könyveikbe elmerülve tanulnak. Mind a három szöveget mormol; mind különbözöt, így zavarják egymást, s ezért bosszusan időnként még hangosabban mormolnak.)

BENE (lecsapja a könyvet) Eh, nem jól van ez így!

KARDOS (bólogat, bár nem tudja mire mondja) Nem bizony...

KRÁNIC (egyszerűen) Nektek meg mi bajotok van?

BENE Mi? Mi? Sok minden.

KARDOS Bizony, sok minden.

KRÁNIC Ugyan már... Mi például?

BENE Hát például... Például... nincs inasunk... Egy inas kéne!

KARDOS (meglepve) Micsoda?

KRÁNIC (elképedve) Micsoda?!

BENE Hát egy inas! Igen, inas, aki reggel kifényesítve az ágyak elé tegye a cipőt, tisztitgassa a ruhát, áthozza Csűrösnetől a kávé, utánunk hozza a könyveinket.

KARDOS (felcsillanva) Hát nem lenne rossz.

KRÁNIC (higgadtan) Ugyan még, mit nem...

BENE Aztán délben felszolgáljon az asztalnál, szaladjon erre-arra a levéllel, üzenettel...

KARDOS (tetszik neki) És még?

BENE S ami a fő dolog: három lépéssel utánunk járva, elkísérne

bennünket minden utunkon, s a karján hozná a felsőkabátokat. Ha szólitom, levett kalappal hallgatná végig, hogy mit parancsolok neki, s minden mondatom után meghajtaná magát, s azt mondaná: kezet csókolom, nagyságos ur.

KRÁNIC Még mit nem?

KARDOS De, de, jó volna. Megpróbálni, hogy mi az igazi uraság.

KRÁNIC Hát ti majd megpróbáljátok. Ti nemsokára leérettségiztek, aztán hivatalnokok lesztek...

KARDOS Az. Mi "nadrágos" emberek leszünk, de attól még szegények. Te János, bár csak ipariskolába jársz, s nem a főgimnáziumba, te fogsz előbb sok pénzt keresni.

KRÁNIC Ugyan már... Én mindig csak segéd lehetek, miből nyithatnék műhelyt...! De minek erről beszélni, most mind a hárman szegény diákok vagyunk...

BENE Szegény diákok, szegény emberek... És... (Mereng) és a szegény embernek nincsen semmi fellépése. Ha hirtelen urrá lennénk, azt se tudnám, hogyan viselkedjem. (Hirtelen) Te István, adj már egy kis szalonnát, az enyém elfogyott. Kenyerünk van?

KRÁNIC Van még egy kicsi.

KARDOS (a kredencből adja) Itt a szalonna.

BENE (közben eszik) Hű, de finom... (Megint mészlik) Ez az alacsony, szűk szoba, a külvárosban. Ez nem is igazán Budapest. Hát-só, sötét, mestergerendával...

KRÁNIC (söhajt) És ez is hat forint havonként, hármunknak.

BENE Én már keresnék valami jobbat - ha ennyiért adnák, de azért maradok itt...

KARDOS Azt elhiszem.

KRÁNIC Megvan az oka.

BENE Ha "Ő" nem lenne, akkor ki se bírnám ezt a lakást.

KARDOS Milyen csinos, fehér arcu, a haja csodaszép...

KRÁNIC És milyen ügyesen varr...

BENE (túlzott vágyakozással) Erzsike!

KARDOS (vágyakozva) Erzsike!

KRÁNIC (vágyakozva) Erzsike!

BENE (hirtelen nekikeseredve) Dehát, hiába vagyok én érettségiző a főgimnáziumban, még egy ilyen kis varrólány sem vesz komolyan. Szegény diák, szegény ember... Hej, ha inasom volna... ha inasunk volna!

KRÁNIC (a gyakorlati ember ravaszságával) Meg lehet azt csinálni. Megvan annak a módja.

BENE Minek?

KRÁNIC Hogy inasunk legyen!

KARDOS (csodálkozik) Azt, hogy inasunk legyen!?

BENE Hogyan? Mondd, János, hogyan?

KRÁNIC Nagyon egyszerűen. Pénzért nem fogadhatunk, mert az magunknak sincs.

BENE Nem hát.

KARDOS De hát akkor hogyan?

KRÁNIC Hogyan? Hát úgy, hogy legyen közülünk egy "mindennapi inas". Kettő ur marad.

KARDOS Ezt nem értem...

BENE Hogy? Hogy gondolod?

KRÁNIC Ugy, hogy aki inas, annak parancsol a másik kettő. Ellen-szegülni nem szabad neki. Nem játékból inas, hanem egész komo-lyan.

BENE Értem! Jól van János, fején találtad a szöveget! Nagyszerű!

KRÁNIC Ugye, hamar teljesül a vágyad?

BENE De hogy csináljuk?

KRÁNIC Sorsot huzunk, de azért nem bizzuk egészen a véletlenre a dolgot.

KARDOS Hogy-hogy?

BENE Miért? Ha sorshuzás, legyen sorshuzás....

KRÁNIC Ho-hó! Csupán sorshuzással megeshetnék az is, hogy egyi-künkre többször kerül az inaskodás sora, mint a másikunkra.

KARDOS Ühüm, ez igaz...

KRÁNIC Tehát sorsot huzunk arra, hogy ki kezdi meg a rendet. Hol-nap reggeltől este tízig az inas...

BENE Eddig jó...

KRÁNIC Holnap újra sorsot huzunk arra, hogy kire kerül sor holnap-után.

KARDOS És azután?

KRÁNIC Arra már nincs szükség, mert a következő napra az lesz az inas, akire még nem került sor.

KARDOS Akkor kezdjünk hozzá...

BENE Irom a cédulákat... (Ír) Bene Pál, Kardos István, Kránic János.

KRÁNIC (felpattan és a kredencről egy diáksapkát hoz)

BENE Itt van, hajtsátok jól össze.

KRÁNIC Dobd bele, Pali... Ugy... Nézzétek, jól összerázom.

KARDOS No, huzzad a cédulát.

KRÁNIC Rázom, rázom, hunyd be a szemed... Ugy... Tessék!

BENE (behunyt szemmel a sapkába nyul) Kihuztam!

KARDOS No ki lesz holnap az inas?

KRÁNIC Bontsd ki...

BENE (kis feszült szünet után) Kránic János! (Kacag) Te, te leszel holnap az inasunk!

BENE Lesz inasunk... (Nagyot nevet)

KARDOS (Benével együtt nevet, mindketten gunyosan vigyorognak Krá-nicra)

KRÁNIC (feszülten figyel, majd sejtetően elmosolyodik, s mélyen meg-hajlik)

BENE (kacagva megy kifelé, nevet) János lesz az inas!

KRÁNIC (meghajolva, komoly arccal megy utánuk)

(Felező függöny bejön)

ERZSIKE (belép jobb portálból) Ugy kacagtak, hogy édesanyámmal még a konyhában is hallottuk. De lassan aztán csak elaludtak, biztosan arról álmodtak, hogy milyen is olyan urnak lenni, akinek inasa van. Aztán reggel...

(Felező függöny ki, Kránic áll egy vekkerrel a kezében, a vekker szól. Közben Kránic rendberakta a szobát. Kardos és Bene közben

levetkőztek ingre, s bebújtak az ágyba. Ha nincs ágy, akkor jobb
hátról a függöny-nyílás mögött vannak)

KARDOS (ébred) Ja... megint fel kell kelni...

BENE (ébred) A csuda vigye el... minden előlről... cipőpucolás,
vizhozás...

KARDOS (hirtelen) Ragyogó tiszta a cipőm...!

BENE (hirtelen) Rendberakva a széken a ruhám...!

KRÁNIC (míg inas, végig tulzott-játszott alázattal) Jó reggelt kívánok
a nagyságos uraknak, kezeiket csókolom.

BENE (nevetni kezd) Nohát az inas... (Hirtelen tulzott urrá lesz)
Még egy kicsit alszom. Félóra múlva felkeltesz, érted?

KRÁNIC Igenis, kezét csókolom.

KARDOS (szintén tulzott uraskodással) Mosdóvizet, Jean.

KRÁNIC (lavórt visz az ágyakhoz) Már itt van, kezét csókolom.

KARDOS Milyen idő van odakint?

KRÁNIC Hűvös, kezét csókolom.

BENE No, én is felkelek.

KARDOS Segíts öltözni.

KRÁNIC Igenis, kezét csókolom. (Feladja a kabátját)

BENE Köszt be a cipőfüzetet.

KRÁNIC (ugrik) Igenis, kezét csókolom. (Köti)

BENE Azt mondd, hűvös van?

KRÁNIC Igenis, kezét csókolom.

BENE Télikabátban megyek el. Délre a felöltőmet hozd utánam.

KRÁNIC Igenis, kezét csókolom.

KARDOS Nézd meg az órarendet, s a megfelelő könyveket pakold össze.

KRÁNIC Igenis, kezét csókolom. (Pakol)

BENE No, indulhatunk, kérlek... Gyere, kedves barátom, ne törődj
semmivel. Az inas majd mindent elintéz...

KARDOS Természetesen, kérlek... Mehetünk...
(Mindhárman kilépnek a színpad elejére, felező összemegy. Színpad
bal elején vannak)

ERZSIKE (kilép jobb portálból, egy csomaggal, a közönséghez) Ugyan-
csak nagyot néztem, ahogy a két gimnazista peckesen, Kránic meg
mélyen meghajolva lesett az ajtónk felé. (Közelebb lép a fiukhoz)
No, a "fiatalurak" is indulnak? Én a városba megyek.

KETTEN (Erzsikéhez rohannak)

KRÁNIC (odébb áll, csomagokkal, táskákkal, felöltőkkel)

BENE (hirtelen ujra őszinte fiatalember) Ó. Erzsike...

KARDOS (hirtelen őszinte fiatalember) De gyönyörű...

BENE (fenn) Jó reggelt, Erzsike kisasszony...

ERZSIKE (végig nagyon természetes) Jöjjenek csak... Hát Kránic?

MIND (elindulnak, rivaldával párhuzamosan sétálva)

BENE Ó, Jean nem jöhet mellöttünk... Csak három lépésnyire mö-
göttünk.

KARDOS Ő ugyanis az "inasunk"!

ERZSIKE (nevet) Az inasuk! Jaj de jó! Maguk mindig kitalálnak valamit!
Nagyon mulatságos!

BENE (sértődötten) Ez komoly dolog Erzsike, Jean ma tényleg az
inasunk.

ERZSIKE Ugyan menjenek már... (Kedvesen) No ne haragudjanak meg - én csak mondhatom, mert én sem vagyok grófné - dehát ahogy végignézek magukon; a ruhájukon, a cipőjükön, hát nem éppen úgy néznek ki, mint akik inast tartanak.

KARDOS Dehogynem!

BENE Ez így van, Erzsike kisasszony! Nem látja, Jean cipeli a könyveinket, a felöltőket...

ERZSIKE (nevet) Nagyon mulatságos... Dehát...

BENE Rögtön meglátja. Ugyan, mit vesződik azzal a pakkal a kisasszony? Majd elviszi az inasom, Jean!

KRÁNIC Parancs.

BENE Hozd a kisasszony csomagját.

KRÁNIC Igenis, kezét csókolom. (Átveszi)

ERZSIKE (nevetve ámul) Hát ez csakugyan érdekes...

KARDOS Látja, nem tréfáltunk!

BENE Látja, csakugyan inast tartunk!

ERZSIKE (kis szünet után) No, fiatalurak, én ebbe a házba megyek. (Nevetve játszik) Jean, a pakkomat.

KRÁNIC Igenis, kezét csókolom. (Átadja)

ERZSIKE (játszva) Köszönöm, Jean. Hát viszontlátásra!

(Bal portálon ki)

KARDOS (hirtelen őszintén) Viszontlátásra, Erzsike kisasszony.

BENE No, akkor mehetünk tovább, kérlek.

KARDOS Még van egy kis időnk a tanítás kezdetéig, kérlek.

BENE Csakugyan. Jean, gyere idebb!

KRÁNIC Igenis, kezét csókolom.

BENE Bemégy ebbe a boltba és cigarettát hozol, kettőt.

KRÁNIC Igenis, kezét csókolom. (Kilép bal portálba)

KARDOS (nevetve) Hát ez nagyszerű.

BENE Látod, így kell ezt csinálni, kérlek.

KRÁNIC (vissza bal portálból) Tessenek parancsolni, a cigaretták. Tessék parancsolni, tűz... (Rágyujtanak)

KARDOS Jól van, fiam.

BENE Jean, míg mi a tudományokkal foglalkozunk, elmehetsz. De délre pontosan állj a főgimnázium előtt. Megértetted?

KRÁNIC Igenis, kezét csókolom. Viszontlátásra. (Bal portálon ki)

(Iskolacsengő megszólal)

KARDOS (hirtelen megriad) Csengettek.

BENE (hirtelen megriad) Jaj, el ne késsünk, rohanjunk.

KETTEN (rohannak a jobb portálba)

ERZSIKE (bal portálból kilép) Nagyon kíváncsi voltam, hogy folytatódik ez az "inasos napja" a fiataluraknak, figyeltem a tulsó oldalról őket, mikor kijönnek a főgimnáziumból.

KRÁNIC (felöltőkkel balról berohan, áll középén)

Jó napot kívánok anagyságos uraknak.

KETTEN (jobb portálból beléptek)

KARDOS Ó Jean, jó napot.

BENE A felöltőmet!

KRÁNIC Tessék parancsolni! (Felsegíti)

BENE Mehetünk haza. Jean, az ebéd?

KRÁNIC Rendben, kezét csókolom.

ERZSIKE (fejcsóválva kilép a bal portálba)

HÁRMAN (mennek, majd felező függöny szét, Kránic is segíti)

KRÁNIC Méltóztassanak parancsolni. (Tessékeli be őket)

(Az asztal megterítve aszerint, ahogy az alábbiakban szó van róla)

KARDOS O, szépen megterítettél, Jean, jól van.

BENE Mi az ebéd?

KRÁNIC (mintha finom ételeket sorolna) Némi szalonna, előételnek és hideg felvágott, egészen friss, délelőtt készítette a szomszéd hentes.

BENE O, remek, jó izlésre vall.

KRÁNIC Méltóztassanak parancsolni. Tálalhatok?

KARDOS (leül) Hogyne, igen.

BENE (leül) Tálaljon, Jean, tálaljon. (Szándékosan lelöki a kést)

O, leejtettem a kést...

KRÁNIC (felveszi) Azonnal, kezét csókolom. Máris törölöm. Tessék parancsolni.

BENE Vizet fiam.

KRÁNIC (tölt) Igenis, kezét csókolom.

KARDOS (szándékosan lelöki a kését) O, a kés...

KRÁNIC (felveszi) Máris, méltóztassék parancsolni.

KARDOS Jól van. Nos, vizet.

KRÁNIC (tölt) Igenis.

BENE Egészségedre, kedves barátom.

KARDOS Egészségedre.

BENE Megbocsátasz kérlek, kicsit félrevonulok, egy bizalmas levelet kell megírnom... (A székét jobb előre huzva, táskáját az ölébe veszi)

KARDOS Hogyne, parancsoljál, kérlek.

BENE Jean! Levélpapírt, tintát, tollat!

KRÁNIC (a kredencről odaviszi) Igenis, kezét csókolom.

BENE És ne zavarj, állj félre, amíg megírom. Majd szólitalak, ha viheted.

KRÁNIC (távolodik) Igenis, kezét csókolom.

BENE (ír) "Kedves Erzsike kisasszony! El nem mulaszthatom az alkalmat, hogy újra tudtára adjam önnek, hogy mennyire imádom. Egyébként kérem, hogy esetleg kedves mamája igénybevételeivel adjon nekem husz krajcárt kölcsön. E sorok átadója hűséges belső inasom, megbízható ember. Már az ap...-ja nálunk szolgált. Bátran rábízhatja... stb.stb..."

KARDOS (közben másik oldalon leült, lábát nyújtja Kránicnak, aki lehuzza cipőit)

BENE (fenn) Jean!

KRÁNIC Igenis, kezét csókolom. (Felugrik, odamegy)

BENE Ezt átviszed Erzsike kisasszonynak. (Visszamegy az asztalhoz)

KRÁNIC Igenis, kezét csókolom. (Kopogtat jobb portálon)

BENE

KARDOS (asztalnál ülnek)

ERZSIKE (kilép portálból) Tessék.
 KRÁNIC (beközelít) Kezét csókolom, kisasszony.
 ERZSIKE Jó napot, János.
 KRÁNIC A gazdám küldi ezt a levelet, kezét csókolom.
 ERZSIKE (nevet) Megbolondult maga, Kránic?
 KRÁNIC Nem, kezét csókolom. Bene Pál nagyságos uréknál szolgálók.
 Ma reggel álltam helybe.
 ERZSIKE (nevet) Még ilyet... Várjon, előlvasom... (Dünyögve olvas, alig érteni) "Kedves Erzsike kisasszony... mennyire imádom... husz krajcárt kölcsön... e sorok átadója..." (Fenn, nagyot nevet) Kránic! Tudja, hogy mi van ide írva?
 KRÁNIC Nem, kezét csókolom! A gazdám nem szokott beavatni a levelezésébe.
 ERZSIKE Azt írja, hogy magának már az apja is náluk szolgált.
 KRÁNIC (dühösen kitör) Micso.... !? (Elharapja, majd az inas tulzott hangján) Igenis, kezét csókolom.
 ERZSIKE (helytelenítve) No, itt a husz krajcár. Vigye Bene Pál nagyságos urnak, a gazdájának!
 KRÁNIC (távolodva) Átadom, kezét csókolom. (Kopogtat)
 BENE Bujj be.
 KRÁNIC (asztalhoz megy) Méltóztassanak parancsolni, a husz krajcár. (Átadja)
 BENE Jól van, Jean. No, most sétálni megyünk. Jean, hozd a felöltőket!
 KRÁNIC Igenis, kezét csókolom. (Átadja a felöltőt)
 BENE Nem, mégsem kell, vidd vissza.
 KRÁNIC Igenis. (Visszaviszi)
 KARDOS Jean, töröld meg a cipőmet!
 KRÁNIC Igenis, kezét csókolom. (Törli)
 BENE Adj egy pohár vizet!
 KRÁNIC Igenis, kezét csókolom. (Adja)
 BENE A táskámat!
 KARDOS A füzetemet!
 KRÁNIC (mindent ad)
 (Kis némajáték Erzsike szövege alatt: a két gimnazista dirigál, Kránic pedig egyiktől a másikig ugrál)
 ERZSIKE (jobb portálban) És ez így ment egész délután. Szegény Kránic egy pillanatra meg nem állhatott. Nem is állt meg, zokszó nélkül teljesítette a parancsokat. Édesanyámmal ámulva néztük őket... Hanem estefelé a két főgimnazistának egyre kedvetlenebb lett az arca. A parancsolást abbahagyták, s aggódva figyelték Jánost.
 KRÁNIC (jobb oldalt az ágyaknál tevékenykedik; ha nincs ágy, kint van)
 BENE (aggódva) Nézzed, milyen rendszeren veti az ágyakat.
 KARDOS (szintén sugva) Tiszta vizet hozott a lavórba.
 BENE Elpakolta a könyveket.
 KARDOS Egész nap mindent megcsinált.
 BENE (izgul) Vajon kire kerül a sor holnap?
 KARDOS (izgul) Hát, mind ezt végigcsinálni, amit a János...
 KRÁNIC (belép) Méltóztatnak még valamit a nagyságos urak?
 KARDOS (urizálva) Ó, igen, Jean...

BENE (sug) Ne kérj semmit, mindjárt tíz óra...

KARDOS (retirál) O, nem Jean, semmit.
(Az óra gyorsan tizedet üt)

KRÁNIC (ujra az eredeti figurájában, jókedvűen) Tíz óra! No fiuk, most ki következik?

BENE Hát én nem is tudom... Talán nem is fontos....

KRÁNIC Dehogynem! Itt a sapka. Itt a cédula. Tegnap Pali huzott, most te huzzál.

KARDOS (aggódva) Iiigen... (Lassan huz, behunyt szemmel)
(Szünet) Itt a cédula.

KRÁNIC (elolvassa, diadallal) Bene Pál!

BENE (elhalóan) Igen... én... én következem...

KRÁNIC (kajánul) Majd adok én neked, "Bene Pál nagyságos ur"! Az apám is nálatok szolgált? Majd adok én neked! Hát azt tudod-e, hogy anyád nálunk mosott? Majd megtudod holnap az én levelemből! Érted? Érted, Paul?!

BENE (dühösen megfeszül, majd nem nekimegy Kránicnak, de annak szigorú pillantásától lassan meghajlik, keservesen nyögi) Igenis, kezét csókolom.

ERZSIKE (elneveti magát) Abban biztos vagyok, hogy a holnap is érdekes lesz!

Gyors függöny